

487. A kegyelem szó jelentése

Imádkozzuk a 121. számú éneket:

*Mindeneknek szemei, Uram, benned bíznak,
Mert az ínség idején Tekezedből híznak.*

*Kezeidet kinyitod, benne minden jószág,
És áldással töltöd el föld minden lakóját!*

Nanziani Szent Gergelynek van egy nagyon kedves mondata, amit érdemes most bevezető gondolatként elmélnünk: „**Istenre többször kell gondolnunk, mint ahányszor lélegzetet veszünk!**” (vö. Lk 18, 1). Az Istennel való összeköttetést, a kontaktust **az értelem és a szív segítségével valósíthatja meg az ember**, mert ez az a két szellemi képesség, amely segít bennünket, hogy az imádságban **eggyé legyünk Istennel!** De mindnyájan tapasztaljuk, hogy az emberi erő mily gyenge, hányszor kalandozik el a gondolat, hányszor inkább önmagunk szeretetével vagyunk eltelve. Ilyenkor **egyetlen vigasztalásunk Isten irgalma**. Amit mi emberi erővel nem tudunk elérni, azt Ő megadja nekünk! Ez az ajándék, ez a kegyelem. Valamiképpen folyamatosan lélegzünk. Jézus szava szerint *szüntelenül kell imádkoznunk!* (Lk 18, 1). Akkor szüntelenül Istenre kell irányítanunk a gondolatainkat és a szívünk szeretetét! Ha pedig mi ezt mi a magunk erejével nem tudjuk, akkor bizakodjunk Isten Atyánk jószágában, Aki ingyen, **szeretetből, atyai jóságából maga felé fordítja a gondolatainkat, szívünk szeretetét!** Így azután többet tudunk Istenre gondolni, mint ahogyan lélegzünk, mert a szüntelen lélegzésnél is jobban, **szüntelenül bele tudunk kapcsolódni Istenbe**. Ha nem is a magunk erejével, de **Isten ajándékából**.

Először tehát

I. Nézzük a kegyelem szó értelmét!

A kegyelmet jelölő szó – amely a görögben *charis*, ebben van a karizma is – nem tisztán a kereszténység alkotása. Már az Ószövetségben is megtaláljuk, de az Újszövetség rögzítette az értelmét, és adta meg teljes jelentését. Az Újszövetség ezt azért használta, hogy jellemezze a Jézus Krisztus által hozott új rendet, és hogy ezt szembeállítsa a régi üdvrenddel. **Az Ószövetséget a mózesi törvény irányította, az Újszövetséget pedig a kegyelem.**

Szent Pál apostol mondja: *A bűn már nem lesz úrrá rajtatok, hiszen nem a mózesi törvény alatt, hanem a kegyelemben éltetek* (Róm 6, 14). Tehát a régi, **az ószövetségi törvény tökéletesebb formában valósult meg Krisztusban**. Jézus *nem megszüntetni jött az Ószövetséget, hanem kibontakoztatni* (vö. Mt 5, 17). Ezért mondja Szent János az evangéliuma bevezetőjében: *Mindnyájan az Ige teljességéből meritettünk kegyelmet kegyelemre halmozva. Az ószövetségi törvényt Mózes által kaptuk. A kegyelem és az igazság Jézus Krisztussal valósult meg* (Jn 1, 16-17).

A kegyelem tehát Isten adománya, amely magába foglal minden más ajándékot. **A kegyelem leginkább Isten Fiának adományozása**. Szent Pál azt mondja: *Magunkban hordjuk a Szentlélek zsengeit, vagyis első ajándékait. Mi is, mint a teremtet világ, sóhajtozunk, és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását*. Majd az apostol így folytatja: *Ha Isten velünk, ki*

ellenünk? Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért. Hogyan ne ajándékozna vele együtt mindent? (Róm 8, 23. 31-32).

Tehát **a legnagyobb kegyelem: Isten az Egyszülött Fiát ajándékozta nekünk!** Ez a legnagyobb ajándék. A kegyelem tehát nem csupán valami ajándék-tárgy, hanem a szentháromságos Istenből **a második isteni Személyben közöttünk megjelenő isteni Ajándék.** Ez a kegyelmi adomány az ajándékozó **Isten nagylelkűségét sugározza.** Ő nagylelkűen átkarolja a teremtményt, aki befogadja Istent. **Isten a kegyelem révén ajándékoz.** Az, aki befogadja az adományát, kegyelmet talál Nála, vagyis megnyeri Isten tetszését.

A kegyelem héber és görög szavait latinra **gratia-val fordítják.** Egyformán jelöli az ajándék forrását az Adományozónál, Istennél, és egyszersmind az adomány hatását a befogadónál. Ez azért lehetséges, mivel Isten legfőbb adománya olyan kapcsolatot jelez, amely Isten és az emberek között van. Kötelék Isten és az emberek között. **A kegyajándék nyilvánvalóvá teszi bennünk, emberekben, hogy Isten képmásai vagyunk** (vö. Ter 9, 6).

a) **A héber szó: hén, vagyis kegyelem először is a kegyet jelöli,** amely egy magas rangú személyiség **ingyenes jóakarata,** továbbá jelöli ennek a kegynek konkrét megnyilatkozását. Azt tudniillik, hogy az adakozó nagyúr, aki a kegyet gyakorolja, kinyilvánítja a jóindulatát. Aki pedig befogadja ezt a jóindulatot, az kap, vagyis kegyelmet talál.

b) **A héber szó továbbá jelöli azt a kellemet, amely magára vonja a tekintetet, és megszerzi a kegyet.** Egy szép és tökéletes személyre az ember szívesen tekint, és elhalmozza ajándékaival.

A kegyelem a görögben *charis* szóval van jelölve. Ez valahogy fordított, mint a héber megközelítéssel. A *charis* először a **szépség** ragyogó bűvöletét jelöli, és csak azután a **jóság** bensőségebb sugárzását. Végül pedig azokat az adományokat, amelyek erről a nagylelkűségéről tanúskodnak.

(Eddig a *Biblikus Teológiai Szótár* 723. oldaláról idéztük a magyarázatot)

Most pedig Dr. Előd István: *Katolikus Dogmatika* 357-359. oldaláról nézzük.

II. A kegyelem fogalma

Kegyelemnek mondja a Biblia Isten jóakarátát, segítőkészségét. Ezt latinul *favor divinus*-nak, vagy *benevolentia Dei*-nek mondjuk, illetve a kegyelem jelöli Isten magatartását és tetteit. És az ebből a magatartásból fakadó ingyenes adományait: *dona Dei*-t. Ahogyan a király néha jóindulattal viseltetik egyik-másik alattvalója iránt, úgy fordul Isten is az egész ószövetségi választott nép iránt, sőt, az egész emberiség felé. A király jóindulatától tudósít például Eszter (Eszter 2, 9. *Artaxerxész Áhásviros királynak megtetszett a leány, és kedvébe fogadta. Azon volt, hogy megkapjon mindent, amire csak szüksége volt. Ékességet, meg hogy ededelül szolgáljon neki. Ezenkívül kiválasztott a király házából hét szolgálóleányt, és mellé adta, azután a háznak a legjobb részén jelölt ki neki helyet* (Eszter 2, 9). *A király kedvébe fogadta Esztert, aki megtetszett neki.* Ez a magatartás jelöli a kegyelmet. A leány kegyelmet talált a királynál, vagyis kedvébe fogadta őt.

De egyes perzsa uralkodók jóindulatot tanúsítottak nemcsak egy-egy személy irányába, hanem Izrael egész népe irányába. Erről ad tanítást Ezdrás (Ezds 9, 11-26).

Izajás pedig már arról tudósít, hogy Isten nemcsak egy-egy személyt részesít ebben a kiváltságos kiválasztásban, hanem az egész emberiséget. *A hegyeket, halmokat pusztává teszem. Ellankasztok mindent, ami zöldell. A folyókat pocsolyává változtatom, a tavakat meg kiszáritom. Elkisérem őket útjukon, és vezetem őket ösvényükön. Világosságra változtatom előttük a*

sötétséget, és a göröngyös utat elegyengetem (Iz 42, 15-16). Ugyanezt a tanítást adja még a 45. és 49. fejezetben is.

Tehát amikor a kegyelem szó értelméről beszélünk, akkor Istennek ezt a jóindulatát kell először is felismernünk a Biblia tanításában. Tágabb értelemben azonban már a világ teremtése is kegyelem, vagyis isteni ajándék. Hiszen a teremtés indítéka az volt, hogy **Isten a maga boldogságát szeretetből meg kívánta osztani az emberiséggel.**

Még inkább **kegyelem az isteni Gondviselés**, vagyis az az állandó isteni tevékenység, amely a világ belső, vagyis immanens erőit úgy irányítja, hogy **a végső beteljesedés az utolsó nap alkalmával megvalósuljon Isten dicsősége, és a jóakarató emberek teljes boldogsága** (vö. 1 Kor 15, 24-28).

Amikor következik a vég, akkor Krisztus átadja az uralmat Istennek, az Atyának, miután megsemmisített minden ellene támadó felsőbbiséget, hatalmat és erőt. Addig kell ugyanis uralkodnia, míg ellenségeit mind lába alá nem veti. Utolsó ellenségét, a halált is megsemmisíti, hiszen írva van: *Mindent lába alá vetek* (Zsolt 8, 7). Ebből a kijelentésből: – Minden alá van vetve – természetesen kivétel az, *Aki mindent alávetett Neki*, tudniillik a Mennyei Atya. Amikor majd minden alá lesz rendelve, maga a Fiú is aláveti magát annak, Aki mindent alávetett Neki. *Akkor Isten lesz minden a mindenben!* (1 Kor 15, 28).

Szent Pálnak ez a tanítása jelzi: **Végül is a kegyelem győzedelmeskedik, Istennek ez az önajándékozó, jóindulatú szeretete!**

Vegyük hozzá a Gondviselés témához: Ennek a gondviselő irányításnak az egyes emberekre vonatkozó mozzanatait is! Például

- jó szülőket ad Isten, vagy
- kedvező testi-lelki adottságokat kapunk, vagy az is Isten ajándéka, hogy
- kedvezőtlen körülményeink jóra fordulnak. Isten ugyanis *mindent az Őt szeretők javára fordít* (Róm 8, 28).

Ezeket a mozzanatokot régebben természetes kegyelemnek mondták, tehát a természet rendjében megvalósuló isteni jósnak. És szembeállították a természetfeletti, vagyis szűkebb értelemben vett kegyelemmel. Az újabb hittudósok azonban nem használják a természetes kegyelem elnevezést, mert a természetet más formájában különleges a természetfeletti, mint ahogyan azelőtt, régebben szokták.

III. Nézzük most szűkebb értelemben a kegyelem fogalmát!

A szűkebb értelemben vett kegyelemen értjük Istennek az egyes ember és az egész emberiség történelembe való belenyúlásait, amelyek arra irányulnak, hogy **az emberek már itt a földön Isten életének részeseivé legyenek.**

A régmúltban ez főképpen szövetségkötések formájában, illetve próféták küldésével történt. **Isten** ugyanis már Noéval **szövetséget kötött** a vízözön után. Majd annak leszármazottjával, Ábrahámval, az ószövetségi nép atyjával szövetséget kötött, amelynek **jele a körülmetélés**. A Noéval kötött szövetség jele a **szívárvány**. Az Úr végül is Mózesrel, és az ószövetségi választott néppel kötött szövetséget, melynek jele a **két kőtábla**, rajta Isten tízparancsolatával.

Az ószövetségi próféták küldetése is mindig Isten ajándéka volt a választott nép számára. **A Noéval, Ábrahámval és Mózesrel kötött szövetségeknél, illetve a prófétai üzeneteknek a betetőzése a Krisztusban megkötött „új szövetség”.** Az utolsó vacsorán mondja Jézus: *„Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az „új szövetség”-é, amelyet sokakért kiontok a bűnök bocsánatára”* (Mt 26, 27-28). Az Ószövetséget is Mózes az áldozati báránnyal vére

hintésével kötötte meg. *Akikre ráhintette* – mondja Szent Pál -, *ezen külsődleges szertartás által is megtisztulást nyertek*. Mennyivel inkább **Krisztus vére adja meg számunkra a megtisztulást, a megújulást!**

Szent Pál azt mondja: *Ez az ajándék, ez a Krisztus által adott Újszövetség a jelen üdvrendben a kegyelmek legnagyobbika. Isten azzal bizonyítja irántunk való szeretetét, hogy amikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk* (Róm 5, 8-9). Most tehát, amikor már megigazoltunk vérében, sokkal inkább megment minket a büntetéstől. Ennek az új szerződésnek a kiteljesedését szolgálja a szűkebb értelemben vett többi kegyelem.

IV. A szűkebb értelemben vett kegyelem három mozzanattal jellemezhető

1. Először a legfontosabb mozzanat a kegyelem

A kegyelem nem más, mint **Isten irgalmas szeretete**, vagyis **egyetemes üdvözítő akarata** (61. §), amely a Fiúisten megtestesülésében és engesztelő halálában mutatkozott meg a legtökéletesebb formában: *Úgy szerette Isten a világot, hogy Egyszülött Fiát adta oda érte, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen!* (Jn 3, 16). A kegyelem tehát mintegy kiáradása annak a szeretetnek, amellyel az Atya és a Fiú egymást szeretik (70. §.4), tudniillik a Szentlélekben. A Mennyei Atya a bűnbeesett emberiség megváltására **Fiát küldötte, hogy benne, mint Fia testvérében minket is szeressen**, és közös szeretetük a Szentlélek által képessé tegyen, hogy mi is így szólítsuk őt: *Abba! Atyánk!* (Róm 8, 15), Édesatyánk! Ez a bűnbocsátó és új teremtménnyé átformáló, ingyenes isteni szeretete a kegyelem elsődleges jelentése. Főleg Szent Pál teológiájában találkozunk a kegyelem szónak ezzel a jelentésével. Így például a *Római levélben*: *Azért hangzott el Isten ígérete a hittel kapcsolatban, hogy a kegyelemből tett ígéret minden utód számára biztos legyen, nemcsak azok számára, akik a mózesi törvény alatt élnek, hanem azok számára, akik Ábrahámnak hitéből valók, tehát nem a testi leszármazás alapján, hanem Ábrahám hitében való részesedés folytán* (Róm 4, 16). Az *Efezusi levélben* pedig ezt írja az apostol: *Szeretetből eleve arra rendelt minket, hogy akaratának tetszése szerint Jézus Krisztus által fogadott fiaivá legyünk, és magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában felkarolt minket* (Ef 1, 5-6). Ugyanarról beszél a *Timóteus levélben*: *Isten megmentett minket, és szent hivatásra meghívott, nem tetteink alapján, hanem saját elhatározásából, és kegyelme által, amelyet Krisztus Jézusban örök idők előtt adott nekünk. Ez most Üdvözítőnk, Jézus Krisztus megjelenése által nyilvánvalóvá is lett. Ő legyőzte a halált, és az evangélium által felragyogtatta a halhatatlan életet!* (2 Tim 1, 9-10).

A szűkebb értelemben vett kegyelem a második mozzanat szerint:

2. Isten kegyelmes szeretete az emberiségnek és az egyes embereknek juttatott adományokban válik számunkra hozzáférhetővé.

Ennek következtében **kegyelemnek mondjuk** ezeket **az adományokat is**. Például a rómaiaknak írja Szent Pál: *Jézus Krisztus által kaptuk a kegyelmet és a küldetést minden néphez* (Róm 1, 5). Tehát az apostoli feladat ajándékát is kegyelemnek mondhatjuk. Vagy szintén a *Római levélben* az apostol így fogalmaz: *Ha ugyanis egynek, tudniillik Ádámnak a bűnbeesése miatt egy ember által uralkodott el a halál, mennyivel inkább uralkodnak az egy Jézus Krisztus által az életben azok, akik a bőséges kegyelem és a megigazulás ajándékát kapják?* (Róm 5, 17). Ezek az adományok részben külső, részben belső kegyelmek.

Mi a külső ajándék? Például a **teremtés**, vagy Jézus Krisztus megtestesülése, a Jézus Krisztustól hozott **megváltás**, az Úr Jézus Krisztus által alapított **Egyház**, valamint a **szentségek**.

A belső kegyelmeknek két csoportját különböztetjük meg:

a) Az elsőbe a Krisztusban számunkra felajánlott **új élet** tartozik. Erről volt szó a *Római levélben*. Tehát hogy **Krisztus minden nép számára hozza a kegyelmet, és adja az apostoloknak a küldetést**, hogy vigyék el az emberekhez, és tegyék őket készségesé a Krisztusban való hitre. A szintén *Római levélben* pedig ugyanezt a gondolatot emeli ki Szent Pál: *Krisztus Jézus által mindnyájan a bőséges kegyelem és a megigazulás ajándékát kapjuk*. Ezt nevezzük megszentelő kegyelemnek.

b) A belső kegyelem második csoportjába tartoznak az úgynevezett **segítő kegyelmek**, vagyis azok az értelmünkhöz és akaratunkhoz intézett **állandó szólítgatások Isten részéről**, amelyeknek **célja, hogy a Krisztusban felajánlott új életre szabad akarattal, önként, szeretetből bekapcsolódjunk, és abban kitartsunk**.

Máté evangéliumában ezt olvashatjuk: *Jeruzsálem, Jeruzsálem, hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint ahogyan a tyúk gyűjti szárnya alá csibéit?* (Mt 23, 37). Tehát Isten egy akarást közöl, hogy megindítsa a mi akaratunkat is. Persze az igazi válasz **nem** az, hogy **elutasítjuk ezt a hívó isteni szót, hanem igent mondunk!** A *Galata levélben* például Istennek a tevékenységéről olvashatunk, *aki kiragadott minket a jelen világ gonoszságából Jézus Krisztus által Istenünknek és Atyánknak rendelése szerint. Kegyelem nektek és békesség!* (Gal 1, 4-5). Isten tehát az embereknek az akaratát a jóra indítja. *Szent János első levelében* a következő tanítást adja: *Maradjon meg bennetek a Tőle kapott kenet!* (1 Jn 2, 27). Ez a Szentlélekre vonatkozik elsősorban, de a Szentlélek által érkező indításokra is. **Isten ugyanis megvilágosítja az értelmünket a jóra, akaratunkat pedig a Szentlélek által készítgeti, hogy a jót meg is tegyük.** *János evangéliumában* ezt mondja Jézus: *Senki sem tud hozzám jönni, ha az Atya, Aki küldött engem, nem vonzza őt. Én feltámasztom őt az utolsó napon* (Jn 6, 44).

Az ember megadja magát Isten vonzásának. Ez a mi válaszuk Isten szeretetteljes ajándékára, amelyet kegyelemnek mondunk. Szent Pál az *első Korintusi levélben* így tanít: *Én ültettem, Apolló öntözte, de a növekedést Isten adta!* (1 Kor 3, 6), vagyis **ajándék**. Kegyelem az, amit Isten a mi üdvösségünk érdekében tevékenykedik. Timóteusnak pedig ezt mondja: *Lelkedre kötöm, Timóteus fiam, vívd meg bizalommal a jó harcot! Órizd meg a hitet és a jó lelkiismeretet!* (1 Tim 1, 18-19). Ez az apostol, vagy az apostol-tanítvány feladata: Együttműködni Isten meghívó kegyelmével, amellyel a tevékenységre buzdít bennünket.

A segítő kegyelemnek a célja tehát, hogy bekapcsolódjunk abba az új életbe, amelyet Krisztus hozott nekünk, illetve, hogy abban ki is tartsunk.

A középkor óta a teológia a belső kegyelmeket a természetben működő erők mintájára képzelte: vagyis Isten lényegétől különböző, általa teremtett természetfeletti erőknek, amelyek Isten eszközei arra, hogy ezáltal belenyúljon a lelkünkbe, és ott természetfeletti hatásokat hozzon létre. Ezzel szemben a lutheri reformáció – minthogy az ő kegyelem-tanában az emberben végbemenő lényeges átalakulás nem szerepelt, pusztán az isteni jóakarattal irántunk való megnyilvánulásával, az embert Krisztus miatt szeretetreméltónak tekintő isteni jósággal azonosította a kegyelmet.

– Ezt a **skolasztika**, a katolikus középkori teológia nyelvén így fogalmazták meg:

– A **katolikusok** szerint a kegyelem lelkünkbe teremtett természetfeletti valóság (ens reale supernaturale).

– A **protestánsok** viszont így fogalmaztak: Ezt a viszonyt csak Istennek és az embernek egymáshoz való természetfeletti viszonyulásában, relációjában lehet megfogalmazni (relatio logica seu denominatio) (71.§. 4).

– A **jelenkor katolikus hit tudósai** pedig **rámutatnak arra: Isten önmagát adja ajándékaiban**. Ezért vigyáznunk kell, nehogy az adományok és az adományozók közötti

különbséget eltúlozzuk! Vagyis **a kegyelem nem csupán adomány**, ahogy a középkori teológusok fogalmazták, nem csupán **reláció**, vagyis viszonyulás Istenhez, ahogyan Luterék fogalmazták, **hanem mindkettő**. A kegyelem a természetfeletti adományokban reálisan létező jelekben megnyilvánuló isteni jóakarát, és a „jelekben” megnyilvánuló természetfeletti reláció, vagyis viszonyulás. Ha az adományozó isteni szeretet és a kegyelmi adományok között különbséget teszünk, akkor a Biblia szerint járunk el. **A Szentírás** ugyanis **maghoz** (1 Pét 1, 23), **kenethez** (1 Jn 2, 20), továbbá **ajándékhoz** (1 Kor 7, 7) **hasonlítja a kegyelmet**.

A mag, a kenet, az ajándék önmagukban is létezni képes dolgok. A kegyelmet azonban nem tarthatjuk ilyen önmagában létezni képes dolognak, vagyis szubsztanciának. Nem „tárgyi” valóság, hanem Istenben létező járuléknak, latin szóval *accidensnek* kell tartanunk. Mint például a nyelvtudás sem létezik önmagában, csakis egy nyelvet ismerő emberben. Vagy a jóindulat sem létezik embertől függetlenül, hanem a jóindulatú emberben. A nyelvtudás nem valami sztatikus állandó valami, hanem dinamikus ajándék: arra képesít, hogy az ember értsen, és megértesse magát az illető nyelven. Így az isteni életben való részesedés, és az erre előkészítő **kegyelem** hívogató, segítő jellege **nem sztatikus adomány, hanem olyan természetfeletti erő, amely folytonosan alakítgatja lelkünket, és arra képesít, hogy saját magunk, embertársaink, sőt az egész világ számára a végső megdicsőülést tudjuk munkálni**, vagyis hogy *Isten legyen minden mindenben!* Nem hiába **hasonlította a Biblia a kegyelmet maghoz**. A magnak ugyanis **az a rendeltetése, hogy gyümölcstermő fa legyen belőle!**

Harmadszor a szűkebb értelemben vett kegyelem fogalmához hozzátartozik:

3. A kegyelem mindig az ember elfogadását, egyező válaszát akarja kivívni.

Az ember ugyanis természeténél fogva **Isten képét viseli magán** (vö. Ter 1, 26), ami abban áll, hogy tudatos és szabad személyiség módjára **képes és köteles igent mondani Isten kegyelmi hívásaira**, amelyek emberi képességeinket felülmúló szeretetkapcsolatra, az isteni életbe való bekapcsolódásra, és a képmáson túl a hasonlatosságra is hívnak meg bennünket.

E három mozzanat alapján így határozhatjuk meg a szűkebb értelemben vett kegyelmet:

1. Ez nem más, mint elsősorban **Isten ingyenes, jóindulatú lehajlása értelmes teremtményeihez**.

2. Másodsorban olyan **természetfeletti ajándék, amely jel is** egyúttal. Jele egyrészt Isten szeretetét felkínáló jóindulatának, másrészt annak, hogy aki elfogadja, vagyis akiben működik a kegyelem, új teremtménnyé válik.

3. Harmadsorban pedig **a kegyelem jelenti személyes válaszunkat, és állandó együttműködésünket**, amelyet a kegyelem igényel, és amelyre Isten ajándékozó szeretete felszólít.

Az imádságban tehát **próbáljuk a szívünket egyre jobban kinyitni, hogy Isten ajándéka akadálytalanul áradjon be a lelkünkbe**, és hozza létre azt a hasonlatosságot, amelyet Isten az Ő gyermekeinek, fogadott gyermekeinek akar adni. **Isten tehát az önmaga ajándékozásával akar bennünket tökéletesebbé tenni!**

Most a kegyelemmel teljes Szűzanyához forduljunk:

Üdvözlégy Mária, Kegyelemmel teljes...

A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme, az Atyaisten szeretete és a Szentlélek egyesítő ereje legyen velünk mindenkor! Ámen.